

НА ПОРОЗІ

Становище ЛГБТ в Україні у 2013 р.

УДК 316.647.82-055.3(477)"2013"

ББК 87.7(4Укр)

Н12

Н12 На порозі. Становище ЛГБТ в Україні у 2013 р. / Центр «Наш світ». – К.: Центр «Наш світ», 2014. – 22 с.

УДК 316.647.82-055.3(477)"2013"

ББК 87.7(4Укр)

В публікації представлено інформацію, що відображає соціальне, правове та політичне становище ЛГБТ (лесбійки, геї, бісексуали і трансгендери) в Україні у 2013 р. Наведені дані та аналіз ситуації з питань, пов'язаних з правами та інтересами ЛГБТ, в законодавстві, суспільно-політичному житті, громадській думці, приклади випадків дискримінації на ґрунті сексуальної орієнтації та інше.

Укладачі: Андрій Кравчук, Олександр Зінченков
Керівник проєктів Центру «Наш світ»: Андрій Маймулахін

Автори висловлюють щире подяку всім активним учасникам електронної розсилки LGBT Leaders, які збирають і обмінюються актуальною інформацією про різні аспекти становища ЛГБТ в Україні.

Звіт «На порозі. Становище ЛГБТ в Україні у 2013 р.» підготовлено Центром «Наш світ» за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. Погляди авторів не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду США.

Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ»

Поштова адреса: а/с 173, м. Київ, 02100
Телефон/факс офісу в Києві: +38 044 2963424
E-mail: coordinator@gay.org.ua
Інтернет-сторінка: <http://www.gay.org.ua>

Рада ЛГБТ-організацій України

Поштова адреса: а/с 173, м. Київ, 02100
Телефон (секретар Ради): +38 050 3155457
Телефон/факс: +38 044 2963424
E-mail: info@lgbt-rada.org.ua
Інтернет-сторінка: <http://lgbt-rada.org.ua/>

© Центр «Наш світ», 2014

При використанні матеріалів, посилання на Центр "Наш світ" є обов'язковим.

Звіт (українською та скорочена версія англійською) розміщено в Інтернеті за адресою:
<http://www.gay.org.ua>

Зміст

1. Резюме	1
2. Законодавство	2
3. Держава і місцеве самоврядування.....	3
4. Політика	5
5. Суспільство	9
5.1. Гомофобні групи.	9
5.2. ЛГБТ спільнота	11
5.3. Преса.....	12
5.4. Церкви	12
6. Дискримінація, інциденти та злочини, пов'язані з сексуальною орієнтацією або ґендерною ідентичністю жертв	15
<i>Дії на ґрунті ненависті або упереджень.....</i>	16
<i>Стосунки з правоохоронними органами.</i>	18
<i>Право на справедливий суд</i>	18
<i>Сфера трудових стосунків</i>	19
<i>Сфера освіти</i>	19
7. Висновки і рекомендації	20
8. Як і ким складався цей звіт	22

1. Резюме

Законодавча ситуація стосовно прав та інтересів ЛГБТ в Україні практично не змінилась порівняно з 2012 р., за винятком ратифікації та набуття чинності в Україні двох міжнародних конвенцій, що забороняють дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації стосовно жертв певних дій, – Конвенції Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я (також відомою як "MEDICRIME") і Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Однак, зважаючи на вузькоспеціальний та рамковий характер цих документів, практичного впливу на становище ЛГБТ в Україні вони не мають. Разом з тим, всі попередні недоліки українського законодавства, що практично ігнорує права та інтереси ЛГБТ, збереглися в повному обсязі.

Загалом, у 2013 р. спостерігалось явне зменшення випадків та пом'якшення гомофобної риторики з боку представників як місцевого самоврядування, так і, особливо, органів державної влади. Також місцева і державна влада, в цілому, утримувалась від дій, що мали би відверто гомофобне забарвлення. Натомість, чи не вперше в історії України, з боку представників влади були почуті слова щодо визнання актуальності проблем ЛГБТ в Україні.

Політична ситуація навколо ЛГБТ питань в Україні в 2013 році визначалась протиборством двох напрямків, двох тенденцій розвитку – поширення та поглиблення емансипації ЛГБТ на Заході, а надто, в ЄС, і посилення гомофобних тенденцій за всілякої державної підтримки в Росії та країнах її впливу. Несподівано для українських політиків і широкого загалу, але цілком очікувано для української ЛГБТ спільноти, такі питання стали цілком актуальними та активно обговорюваними у вітчизняних суспільстві та політикумі.

Законодавчі ініціативи та суспільно-політичні події в Україні та за її межами в 2013 році примусили широке українське суспільство звернути більшу, ніж до цього часу, увагу на питання, пов'язані з ЛГБТ. Це призвело до пожвавлення суспільної дискусії навколо цих питань, але, як і раніше, вони залишилися другорядними для широкого загалу. Українці, в цілому, демонструють високий рівень несприйняття гомосексуальності – так, в соціологічному опитуванні групи GfK від 17 травня 2013 р. майже 80% респондентів у віці більше 16 років відповіли, що вони проти будь-яких сексуальних стосунків між людьми однієї статі. Більше половини опитаних також заявили, що вони проти того, щоби гомосексуалів взагалі пускали в Україну.¹

Центр "Наш світ" підготував окремий детальний звіт про інциденти та злочини ненависті стосовно ЛГБТ в Україні в 2012-2013 рр.², тому в цьому документі ми приводимо лише узагальнені дані про виявлене поточне (2013 р.) становище в цій сфері та останні випадки, що не потрапили до згаданого звіту. Що стосується дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності, то в цьому році ми не проводили спеціальне опитування з цієї теми, тому її випадків було зафіксовано дуже небагато (треба брати до уваги, що за власною ініціативою українські ЛГБТ дуже рідко повідомляють про порушення своїх прав, вони масово виявляються тільки в ході спеціальних опитувань з боку правозахисних організацій). В цілому, дані за 2013 р. показують, що ситуація в сфері порушень прав ЛГБТ в Україні практично не змінилась порівняно з попереднім роком – як зафіксована загальна кількість випадків, так і їх статистичний розподіл.

Підсумовуючи і аналізуючи факти і спостереження, наведені в цьому звіті, ми доходимо висновку, що в 2013 році як українська ЛГБТ спільнота, так і українське суспільство в цілому опинилися на порозі скорих і невідворотних змін на шляху наближення до сучасних європейських стандартів суспільно-політичного життя.

¹ GfK Ukraine, *Українці не підтримують узаконення одностатевих шлюбів*, 17.05.2013
http://www.gfk.ua/public_relations/press/press_articles/010992/index.ua.html

² Центр "Наш світ", *Преступлення на почве ненависти против ЛГБТ в Украине. Отчет за 2012-2013 гг.* (Центр "Наш світ", Київ, 2013) (рос.)

2. Законодавство

Законодавча ситуація стосовно прав та інтересів ЛГБТ в Україні практично не змінилась порівняно з 2012 р., за винятком ратифікації та набуття чинності в Україні двох міжнародних конвенцій, що забороняють дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації стосовно жертв певних дій, – Конвенції Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я (також відомою як "MEDICRIME") і Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Однак, зважаючи на вузькоспеціальний та рамковий характер цих документів, практичного впливу на становище ЛГБТ в Україні вони не мають. Разом з тим, всі попередні недоліки українського законодавства, що практично ігнорує права та інтереси ЛГБТ, збереглися в повному обсязі.

Як і раніше, воно не містить жодної прямої та явної заборони на дискримінацію громадян України за ознаками сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності; не вважає мотиви гомо- чи трансфобії обтяжливими обставинами при скоєнні злочинів; не передбачає ефективних механізмів встановлення фактів дискримінації, відшкодування за неї та попередження подальших випадків. Так само зберігається пряма дискримінація одностатевих пар порівняно з різностатевими – поточне українське законодавство не передбачає жодної форми визнання одностатевого партнерства та позбавляє нереєстрованих одностатевих партнерів навіть тих прав (стосовно спільного сумісного володіння майном), що забезпечуються Сімейним кодексом для нереєстрованих різностатевих сімейних пар (стаття 74). Також зберігається невинувато жорсткий і обмежувальний порядок зміни статі (наказ Міністерства охорони здоров'я № 60 від 3.02.2011 "Про удосконалення надання медичної допомоги особам, які потребують зміни (корекції) статевої належності") та дискримінаційна заборона на всиновлення дітей для трансгендерів (наказ МОЗ № 479 від 20.08.2008 р. "Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем").

В 2013 р. не був ухвалений жоден законопроект з тих, що пропонують якісь зміни в законодавчому становищі ЛГБТ в Україні. Позитивною бездіяльністю в цій сфері можна вважати ігнорування гомофобних ініціатив народних депутатів України. В першу чергу, це стосується законопроекту 0945 (раніше відомого як законопроект 8711) "Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо захисту прав дітей на безпечний інформаційний простір)". Хоча він був ухвалений попереднім скликанням Верховної Ради в першому читанні, Комітет з питань свободи слова та інформації теперішнього скликання парламенту, під впливом вкрай негативної реакції на це з боку міжнародних організацій та суспільної думки, рекомендував зняти його з розгляду. Наразі цей законопроект залишається у "підвішеному" стані – офіційно він не знятий з розгляду, але, якщо не буде проголосований до закінчення повноважень депутатів Верховної Ради, автоматично стане відхиленим. Аналогічна доля в іншого подібного законопроекту 1155 "Про заборону спрямованої на дітей пропаганди одностатевих сексуальних стосунків", що був запропонований народним депутатом України Вадимом Колесніченком (Партія регіонів) у 2013 р. – хоча він отримав схвалення профільного парламентського Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, до порядку денного сесії Верховної Ради він так і не потрапив.

Серед інших актуальних гомофобних ініціатив в українському парламенті варто відзначити творчість народних депутатів Ігоря Мірошниченка та Олександра Мирного (ВО "Свобода"). Вони розробили та внесли на розгляд Верховної Ради два відверто дискримінаційних законопроекти. Перший з них – 2133 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо недопущення усиновлення українських громадян особами, які перебувають в одностатевих шлюбах)". Його сутність зрозуміла з назви цього документу. Він отримав в цілому негативний висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради, в якому зазначається, що це питання вже і так урегульоване чинним українським законодавством, і досі не виносився на розгляд навіть профільного парламентського комітету. Інший законопроект тих самих авторів, 2342-1 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні", явним чином виключає сексуальну орієнтацію з переліку підстав, за якими забороняється дискримінація в Україні. Цей законопроект отримав негативну оцінку профільного парламентського комітету і досі не виносився на розгляд сесії Верховної Ради.

Однак, треба зауважити, що на розгляд парламенту також не виноситься і основний законопроект 2342 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні", що був поданий на розгляд від Кабінету міністрів України в рамках виконання державою своїх зобов'язань за Планом лібералізації візового режиму з ЄС. Каменем спотикання в ухваленні цього законопроекту став єдиний рядок з п. 1 щодо внесення сексуальної орієнтації до переліку ознак, за якими явно заборонена дискримінація в статті 21 Кодексу законів про працю України. Цей законопроект викликав дуже жваве обговорення та палкі дискусії як серед депутатів Верховної Ради, так і в українському суспільстві в цілому, привернувши увагу до проблем ЛГБТ в Україні та сучасних тенденцій стосовно відповідних питань у всьому світі, а надто, Європейському Союзі та пострадянських країнах – докладніше див. у розділі 4 "Політика" цього звіту. Депутати Верховної Ради так і не змогли досягти будь-якої іншої згоди щодо цього законопроекту, крім рішення відкласти його розгляд на невизначений термін.

Наостанок, варто згадати, що в цьому році виявився незвичайний факт, який досі проходив повз уваги як законодавців, так і широкого суспільства. З'ясувалося, що ще в 2009 р. Україна підписала угоду з Іспанією щодо врегулювання та упорядкування трудових міграційних потоків між двома державами, яка набула чинності в 2011 р. після її ратифікації Верховною Радою. Ця угода передбачає, серед іншого, заборону на дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації у трудових відносинах стосовно громадян України в Іспанії та громадян Іспанії в Україні. Таким чином, виявилось, що в Україні **вже діє** те саме законодавче положення, що викликало такий опір ухваленню вищезгаданого законопроекту 2342, – але винятково для громадян Іспанії. Виявляється, українські законодавці охоче надають іноземцям ті права, в яких відмовляють своїм співгромадянам.

3. Держава і місцеве самоврядування

Загалом, у 2013 р. спостерігалось явне зменшення випадків та пом'якшення гомофобної риторики з боку представників як місцевого самоврядування, так і, особливо, органів державної влади. Також місцева і державна влада, в цілому, утримувалась від дій, що мали би відверто гомофобне забарвлення. Натомість, чи не вперше в історії України, з боку представників влади були почуті слова щодо визнання актуальності проблем ЛГБТ в Україні.

Зокрема, ці проблеми вперше були згадані в щорічній доповіді 2013 року Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина³. Більш того, український омбудсмен Валерія Лутковська, як у цій доповіді, так і в інших документах і виступах, неодноразово висловлювалась за ухвалення законів проти "злочинів ненависті", зокрема, й стосовно ЛГБТ⁴. Водночас, Уповноважений рішуче висловились проти т.зв. законопроектів про заборону "пропаганди гомосексуалізму" як юридично безграмотних, дискримінаційних та таких, що порушують засадниче право людини на свободу вираження поглядів⁵.

Також уперше в історії згадка про український ЛГБТ рух з'явилася в щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України, причому, в цілком позитивному контексті – він був охарактеризований як активний, довготривалий, організований та правозахисний⁶.

Кабінет Міністрів України, на виконання Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС, розробив та передав на розгляд Верховної Ради вищезгаданий законопроект 2342 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні". Хоча він досі так і не був розглянутий на сесії українського парламенту через небажання більшості депутатів захищати

³ Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина (Секретаріат Уповноваженого ВРУ з прав людини, Київ, 2013), с. 198, 199, 202, 203, 205
http://www.ombudsman.gov.ua/images/stories/062013/Dopovid_062013.pdf

⁴ Ibid., с. 205

⁵ Ibid., с. 202, 203

⁶ Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України (Національний інститут стратегічних досліджень, Київ, 2013), с. 293, 294
<http://www.president.gov.ua/docs/poslannia2013.pdf>

громадян України від дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, у багатьох заявах представники українського уряду наголошували на необхідності його ухвалення⁷.

Якщо у 2012 р. керівництво Державного комітету телебачення і радіомовлення України підтвердило Центру "Наш світ" свою підтримку гомофобному законопроекту 8711 (наразі – 0945)⁸, то у травні 2013 р. воно повідомило нас про те, що *"Держкомтелерадіо України не підтримує вказаний законопроект, про що листом від 11.03.2013 р. за № 1492/8/11 поінформовано Кабінет Міністрів України"*⁹. Заступник міністра юстиції Андрій Сєдов також повідомив Центр "Наш світ", що цей *"проект Закону не підтримується Міністерством юстиції, оскільки насамперед суперечить положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема ст. 10, та практиці Європейського суду з прав людини"*¹⁰. Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини Назар Кульчицький, відповідаючи на запити на 108-й сесії Комітету ООН з прав людини, заявив, що український уряд розуміє несумісність т.зв. законопроектів про заборону "пропаганди гомосексуалізму" з міжнародними зобов'язаннями України, але якщо вони будуть ухвалені парламентом, то президент накладе на них вето¹¹. Разом з тим, на засіданні Ради ООН з прав людини у березні 2013 р. пан Кульчицький поінформував, що Україна, серед іншого, відхиляє рекомендації стосовно ЛГБТ, зроблені в рамках моніторингу дотримання нею прав людини. За його словами, *"Ми виходили з реальних можливостей виконати ту чи іншу рекомендацію. Було б безвідповідально погодитися на всі рекомендації, які були запропоновані, а потім не мати змоги їх виконати"*¹².

Подвійне та непослідовне ставлення української влади до ЛГБТ питань добре видно на прикладі Маршу Рівності, що відбувся у рамках заходів Форуму-фестивалю ЛГБТ "КиївПрайд 2013". Організатори маршу – мирної ходи на підтримку толерантності та рівності стосовно ЛГБТ – заздалегідь подали до Київської міської держадміністрації повідомлення про проведення цього заходу на вулиці Хрещатик 25 травня 2013 р. Після деяких роздумів, КМДА запропонувала заявникам поміняти місце ходи на вулицю Червоноармійську, далі від центру міста. Організатори маршу погодилися на ці умови¹³, однак через місяць після цього і за п'ять днів до дати запланованого заходу КМДА несподівано запропонувала організаторам відмовитись вже і від цього місця, а також дати проведення маршу, та врешті-решт подала позов до Окружного адміністративного суду Києва з вимогою заборонити проведення будь-яких заходів, не пов'язаних зі святкуванням Дня Києва 25 травня в центрі міста. В ході судового процесу виявилось, що вулиця Червоноармійська знаходиться поза межами офіційно визначеного міського центру, тоді КМДА розширила свої вимоги, включивши до них також заборону на проведення будь-яких громадських заходів на цій та прилеглих вулицях. Суд, як завжди, задовольнив вимоги КМДА в повному обсязі¹⁴, але міська адміністрація явно не хотіла гучного міжнародного скандалу, тому, після нетривалих консультацій, погодила з організаторами заходу нове місце проведення ходи – проспект Перемоги біля кіностудії ім. Довженка. Незважаючи на шалений опір купи гомофобних груп, що намагалися зірвати захід, він таки благополучно відбувся під охороною міліцейського спецназу. Через термінове перенесення місця маршу та намагання зберегти його в секреті від агресивних гомофобних опонентів, кількість його учасників виявилась зовсім невеликою і значно поступалася кількості сил охорони. Слід відзначити професійність та оперативність дій київської міліції, яка не дозволила дуже агресивно налаштованим

⁷ Див., наприклад, *Інтерв'ю Прем'єр-міністра України Миколи Азарова ІА "УНІАН"*, 24.06.2013 http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246465663

⁸ Лист № 2098/35/5 від 26.04.2012 р. за підписом Першого заступника Голови Держкомтелерадіо України А.Л. Мураховського

⁹ Лист № 3091/35/11 від 14.05.2013 р. за підписом Заступника Голови Держкомтелерадіо України Д.В. Кравченка

¹⁰ Лист № 01/04/13-08 від 25.04.2013 р. за підписом Заступника Міністра юстиції України А.Ю. Сєдова

¹¹ Відеоархів 108-й сесії Комітету ООН з прав людини <http://www.treatybodywebcast.org/hrcotte-108-ukraine/>

¹² Українська Правда, *Україна заявила, що з правосуддям у неї все добре, і відхилила рекомендації ООН*, 14.03.2013 <http://www.pravda.com.ua/news/2013/03/14/6985586/>

¹³ Інформація від організаторів Маршу Рівності, повідомлена Центру "Наш світ"

¹⁴ Новини Києва, *Суд заборонив гей-парад у День Києва*, 23.05.2013 <http://topnews.kiev.ua/other/2013/05/23/4200.html>

супротивникам маршу завадити його проведенню та затримала 13 порушників громадського порядку, склавши на них протоколи за дрібне хуліганство¹⁵.

Розповідаючи про перебіг цих подій на російському радіо "Ехо Москви", глава КМДА Олександр Попов заявив, що в Києві не було, і в найближчий час не може бути "гей-параду", тому що більшість українців і він особисто проти "такого руху", але він готовий забезпечити проведення "невеликих мітингів" для "бажаючих"¹⁶. В іншому інтерв'ю він охарактеризував проведення Маршу Рівності (знову назвавши його "парадом") на Хрещатику (хоча насправді йшлося про вулицю Червоноармійську) в День міста як "знущання над киянами"¹⁷. Організатори маршу не змірилися з перешкоджанням державною владою здійсненню їх конституційних прав і подали апеляційну скаргу на постанову Окружного адміністративного суду м. Києва. Як і слід було чекати, апеляційний суд залишив цей позив без задоволення, і тому заявники подали касаційну скаргу на це рішення до Вищого Адміністративного суду України та, водночас, скаргу до Європейського суду з прав людини. На момент складення цього звіту касаційна скарга була залишена без задоволення, а ЄСПЛ ще не розглянув звернення по суті¹⁸.

За відсутності будь-якої визначеної державної політики стосовно прав та інтересів ЛГБТ, не дивно, що місцева влада в таких питаннях діє цілковито на свій власний розсуд, керуючись химерними перекрученими уявленнями про ЛГБТ та європейській досвід захисту від дискримінації. Так, у листопаді 2013 р. глава фракції Партії регіонів в Донецькій обласній раді Микола Загоруйко в інтерв'ю заявив (цитуються мовою оригіналу): *"Не все интеграционные ценности мне приемлемы. [...] Я в этом плане нормальный человек, и я прихожу на работу, а там два гомика, а там начальник гомик. Зачем мне это? Это дискриминация меня и многих других. Приходит с накрашенными губами директор завода. Я представляю, как это будет унизительно"*¹⁹. Принизлива й образлива лексика на адресу ЛГБТ співвітчизників з уст представника правлячої партії та місцевого самоврядування яскраво ілюструє поточний стан державної політики в цій сфері.

4. Політика

Політична ситуація навколо ЛГБТ питань в Україні в 2013 році визначалась протиборством двох напрямків, двох тенденцій розвитку – поширення та поглиблення емансипації ЛГБТ на Заході, а надто, в ЄС, і посилення гомофобних тенденцій за всілякої державної підтримки в Росії та країнах її впливу. Несподівано для українських політиків і широкого загалу, але цілком очікувано для української ЛГБТ спільноти, такі питання стали цілком актуальними та активно обговорюваними у вітчизняних суспільстві та політикумі.

Головним чинником, що привернув суспільну увагу до цієї теми, став законопроект 2342, розроблений та поданий Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради на виконання Плану дій з лібералізації візового режиму між Україною і ЄС. Цей план передбачає, зокрема, ухвалення та імплементацію в Україні всеосяжного антидискримінаційного законодавства у відповідності до рекомендацій моніторингових органів ООН і Ради Європи. Згідно з рекомендаціями експертів РЕ та директивою Ради ЄС 2000/78/ЄС "Про рівність трудових прав", Європейська Комісія зажадала, щоби в українському законодавстві була запроваджена, як мінімум, пряма та явна заборона на дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації в трудовому законодавстві. Згаданий законопроект, серед іншого, виконує цю вимогу, додаючи сексуальну орієнтацію до переліку підстав, за якими явним чином заборонена дискримінація в Кодексі законів про працю України (стаття 2¹).

¹⁵ Кореспондент.net, МВС: Охорону порядку під час проведення Маршу рівності в Києві забезпечували близько 500 міліціонерів, 25.05.2013 <http://ua.korrespondent.net/kyiv/1563080-mvs-ohoronu-poryadku-pid-chas-provedennya-marshu-rivnosti-v-kievi-zabezpechuvai-blizko-500-milicioneri>

¹⁶ Эхо Москвы, Город за спиной, 19.10.2013 (рос.) <http://echo.msk.ru/programs/gorodunderhand/1180184-echo/>

¹⁷ Українська правда, Попов назвал гей-парад знущанием, обіцяє не допустити, 24.05.2013 <http://www.pravda.com.ua/news/2013/05/24/6990667/>

¹⁸ Інформація від організаторів Маршу Рівності, повідомлена Центру "Наш світ"

¹⁹ Комментарии: Донецк, "Регионал": из ЕС на донецкие заводы придут "гомики с накрашенными губами", 28.11.2013 (рос.) <http://donetsk.comments.ua/news/2013/11/28/125115.html>

На початку року український парламент майже одноставно провалив включення розгляду цього урядового законопроекту до порядку денного²⁰. Депутати з усіх фракцій, крім партії УДАР, не скупилися на висловлення свого негативного ставлення до цього документу саме на підставі включення до нього згаданої заборони. Однозначне несприйняття цього законопроекту та самої ідеї закріплення рівних прав для ЛГБТ хоча би в трудовому законодавстві висловили фракції КПУ²¹ та партії "Свобода"²², в іншому непримиренних політичних супротивників. Керівництво фракцій Партії регіонів та "Батьківщини" було більш стриманим у своїх коментарях, не формулюючи офіційної позиції своїх партій і дозволяючи членам своїх фракцій приймати самостійні рішення з цього приводу²³. Партія УДАР Віталія Кличка на початку року не висловлювала свого офіційного ставлення до запропонованого проекту закону, але окремі її представники інколи закликали до виконання вимог Євросоюзу²⁴.

Така ситуація суттєво змінилась із наближенням саміту у Вільнюсі, на якому, серед іншого, ЄС мав дати оцінку виконанню Україною своїх зобов'язань згідно Плану з лібералізації візового режиму. Коли стало зрозумілим, що без виконання згаданої антидискримінаційної вимоги Україна напевне не отримає безвізового режиму з ЄС, спочатку партія УДАР, а потім також окремі представники фракцій "Батьківщини" і навіть Партії регіонів стали все голосніше заявляти про те, що Україна мусить дотримуватись вимог Євросоюзу, зокрема, в питаннях прав людини і заборони на дискримінацію, хоча би з метою якнайшвидшої інтеграції з ЄС, що єдине зможе убезпечити її від неоімперіалістичної політики з боку Росії. Найяскравіше цю ідею сформулював один з лідерів "Помаранчевої революції", колишній міністр та політв'язень, Юрій Луценко у виступі на X Світовому конгресі українців у Львові: *"Краще дозволити раз в рік гей-паради, ніж щодня чекати російських танків, як у Грузії 2008 року"*²⁵. І навіть Олександр Єфремов, глава фракції Партії регіонів у Верховній Раді, заявив, що, хоча депутати з його фракції здебільшого не підтримують законопроект 2342, однак *"З моєї точки зору в ньому нічого страшного не закладено. [...] Прийняття цього закону допомогло б нам у Вільнюсі. [...] Не знаю чи вплине негативно чи ні, але те що додатково, якщо ми не проголосуємо, ми не залучимо на свій бік євродепутатів, це точно"*²⁶.

Значно далі керівника своєї фракції пішла народний депутат від Партії регіонів Ірина Бережна, яка несподівано розгорнула справжню адвокаційно-лобістську кампанію на підтримку законопроекту 2342 як необхідної умови для отримання Україною безвізового режиму з ЄС. Зокрема, за її ініціативою були організовані парламентські слухання 6 листопада 2013 р. "Безвізовий режим між Україною та ЄС: перспективи та нові можливості для громадян України"²⁷. На цьому або інших заходах її позиція також була відкрито та активно підтримана народними депутатами Іриною Герашенко (УДАР), Валерієм Пацканом (УДАР), Григорієм Немирею ("Батьківщина"), Борисом Тарасюком ("Батьківщина").

Разом з тим, слід відзначити, що жодна з фракцій Верховної Ради не ухвалила рішення щодо солідарного голосування за вказаний законопроект. Навіть у партії УДАР, що позиціонує себе як сучасна європейська ліберальна політична сила, за словами її лідера Віталія Кличка, кожен депутат буде особисто визначатися щодо голосування по законопроекті про захист трудових прав сексуальних меншин²⁸, що принципово не відрізняється від аналогічного рішення фракцій Партії

²⁰ Коммерсантъ Украина, *Режим ожидания*, 02.07.2013 (рос.) <http://www.kommersant.ua/doc/2224212>

²¹ Див., наприклад, Голос.уа, *Калетник: Під приводом євроінтеграції в Україні хочуть узаконити одностатьові відносини*, 15.05.2013

http://ua.golos.ua/politika/13_05_15_kaletnik_pod_predlogom_evrointegratsii_v_ukraine_hotyat_uzakonit_odnopolyie

²² Див., наприклад, Цензор.нет, *Кабмін хочет легитимизировать гомосексуализм в учебных заведениях*, - Мирошниченко, 14.05.2013 (рос.)

http://censor.net.ua/news/241476/kabmin_hochet_legitimizirovat_gomoseksualizm_v_uchebnyh_zavedeniyah_miroshnichenko

²³ Коммерсантъ Украина, *виноска 20*

²⁴ Див., наприклад, УНІАН, *Голова Комітету: закон про секс-меншини все одно доведеться ухвалити*, 15.05.2013,

<http://www.unian.ua/news/570742-golova-komitetu-zakon-pro-seks-menshini-vse-odno-dovedetsya-uhvaliti.html>

²⁵ Українська правда, *Луценко: Краще гей-паради раз на рік, ніж щодня чекати російські танки*, 21.08.2013

<http://www.pravda.com.ua/news/2013/08/21/6996411/>

²⁶ Українська правда, *На поточному тижні заплановані 6 єврозаконопроектів – Єфремов*, 03.09.2013

<http://www.pravda.com.ua/news/2013/09/3/6997160/>

²⁷ Стенограма цих парламентських слухань доступна за адресою http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/SL061113.htm

²⁸ News24.ua, *Кличко рассказал, как "УДАР" проголосует по секс-меньшинствам*, 03.09.2013

<http://news24ua.com/klichko-rasskazal-kak-udar-progolosuet-po-seks-menshinstvam>

регіонів та "Батьківщини". Поки що жоден відомий український політик не висловлювався прямо і недвозначно проти гомофобного насильства та на підтримку повної рівності прав для ЛГБТ. Також ніхто з них не озвучував власну точку зору щодо гомофобних упереджень і розпалювання ворожнечі та ненависті стосовно ЛГБТ – максимально позитивними висловлюваннями була лише підтримка невизначених "європейських цінностей" та загальні слова про толерантність і те, що відсутність закону про заборону дискримінації шкодить взаєминам з ЄС.

Відзначені вище позитивні тенденції в українській політиці, однак, притягують до себе увагу насамперед тому, що різко контрастують зі звичною гомофобною риторикою більшості помітних політичних фігур. Найстійкішими в своїй неприязні до будь-чого, що пов'язано з ЛГБТ, як вже було відзначено, є представники непримиренних політичних супротивників – ультраправої націоналістичної партії "Свобода" та Комуністичної партії України. Як і в політичному процесі взагалі, представники КПУ в своїй гомофобній риторичі значно поступаються активністю опонентам. В цілому, вони висловлюються на цю тему тільки в руслі критики західного суспільства та підтримки російської влади. Так, наприклад, народний депутат від КПУ Оксана Калетник вважає, що угода з ЄС зруйнує Україну, бо *"ми муситимемо імплементувати антидискримінаційні закони, тобто гомосексуальні закони"*²⁹, а газета Компартії України "Комуніст" надрукувала статтю, цілком присвячену засудженню сучасного ставлення до гомосексуальності у західній Європі в найрізкіших виразах (*"содоміти", "збочення", "деградація", "безумство"* тощо)³⁰.

На відміну від комуністів, "свободівці" формально підтримують європейську інтеграцію України, і тому намагаються утримуватися від відверто антиєвропейської риторики. Однак, позиціонуючи себе борцями за моральну чистоту української нації, вони за будь-якого зручного випадку висловлюються проти толерантного ставлення до ЛГБТ в Україні. Так, керівник київської організації ВО "Свобода" народний депутат Андрій Ілленко 25 травня особисто прибув на чолі близько 200 своїх агресивно настроєних прихильників, або запобігти проведенню *"гей-параду" "сексуальних збоченців"* (так у "Свободі" охарактеризували вищезгаданий Марш рівності)³¹. Інший народний депутат від "Свободи", Ігор Мірошніченко, напередодні проведення Маршу рівності обнародував свою заяву *"проти пропаганди збочень, яку нам нав'язує Євросоюз [...] у вигляді законопроекту № 2342"* і відповідної *"гомодиктатури"*³².

Депутати від найчисельніших фракцій Верховної Ради – правлячої Партії регіонів та опозиційної "Батьківщини" – теж намагаються не відстати від гомофобних пропозицій та риторики своїх менших політичних партнерів. Наприклад, депутат від Партії регіонів Владислав Лук'янов згадав було вже призабутий антигеївський законопроект 8711 (нині – 0945), що був ухвалений у першому читанні попереднім складом Верховної Ради і викликав різко негативну реакцію з боку провідних міжнародних організацій. За словами депутата, він буде працювати над тим, щоб цей закон був розглянутий та остаточно ухвалений українським парламентом, а антидискримінаційний законопроект 2342, навпаки, був відхилений, тому що він примушує український народ *"піти проти нашої православної віри"* та буде *"дискримінувати решту членів нашого суспільства"*³³. Особливо активну гомофобну позицію займає народний депутат від Партії регіонів Вадим Колесніченко, за сумісництвом – головний "російський співвітчизник" України³⁴, який активно лобіює якнайтіснішу інтеграцію України з РФ. Хоча він називає себе "правозахисником" і постійно говорить про боротьбу з нетерпимістю і дискримінацією, за його думки все це ніяк не стосується прав та інтересів ЛГБТ³⁵.

²⁹ ТВі, *Цю угоду з ЄС підписувати не можна, – КПУ*, 21.11.2013

http://tvi.ua/new/2013/11/21/cyu_uhodu_z_yes_pidpysuvaty_ne_mozhna_kpu

³⁰ Комуніст, *Тест на європейськість*, 26.05.2013

http://www.komunist.com.ua/index_u.php?news_id=13853&searchterm=%F1%EE%E4%EE%EC%B3%F2

³¹ Українська правда, *"Свободівці", що запізналися на гей-парад, приписали собі розгон "шабашу збоченців"*, 25.05.2013

<http://www.pravda.com.ua/news/2013/05/25/6990731/>

³² Свобода, *Ігор Мірошніченко: "Українське суспільство має твердий імунітет проти пропаганди збочень"*, 24.05.2013

<http://www.svoboda.org.ua/diyalnist/novyny/039400/>

³³ ТСН, *Нардеп считає пропаганду гомосексуальних отношеній аморальною і неприемлемою*, 02.10.2013 (рос.)

<http://ru.tsn.ua/politika/pr-schitaet-propagandu-gomoseksualnyh-otnosheniy-amoralnoy-i-nepriemlemoy-326849.html>

³⁴ Російськомовна Україна, *Вадим Колесніченко: "Всеукраїнська Координаційна рада організацій російських співвітчизників: реалії сьогодення та перспективи майбутнього"*, 06.12.2010 <http://ua.r-u.org.ua/?p=332>

³⁵ Див., наприклад, Кореспондент.net, *Щоб зберегти українську родину потрібно внести зміни до Угоди з ЄС*, 27.11.2013

<http://blogs.korrespondent.net/celebrities/blog/3333rem/a125719>

Гомосексуальна тематика взагалі дуже цікавить цього депутата, а боротьба з "пропагандою гомосексуалізму" стала одним із провідних напрямків його діяльності: за два останні роки він виніс на розгляд Верховної Ради два законопроекти з цього приводу.

В цілому, ставлення українських політиків до ЛГБТ питань визначається, насамперед, саме їх позицією стосовно європейської інтеграції України, і коливається разом з коливанням цієї позиції. Варто було уряду ухвалити рішення про призупинення підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, як прем'єр-міністр Микола Азаров публічно заявив, що для укладення цієї угоди *"Ми повинні ще виконати цілий ряд умов. [...] Ми повинні узаконити одностатеві шлюби, ми повинні прийняти закон про рівність сексуальних меншин. Готове наше суспільство до цього? Наші церкви виступають категорично проти, і православна церква Київського патріархату і греко-католицька церква, і православна церква Московського патріархату. Всі священики, всі віруючі виступають проти. Треба працювати, треба домовлятися, але зараз ми не готові до цього"*³⁶. У цьому виступі українського прем'єра йшлося, звісно, про той самий антидискримінаційний законопроект 2342, який був написаний, схвалений і спрямований до Верховної Ради за підписом самого пана Азарова, і в якому немає жодного слова ні про одностатеві шлюби, ні про "сексуальні меншини" взагалі. Слова Миколи Азарова, який також є формальним лідером правлячої Партії регіонів, про нібито такі вимоги ЄС до України негайно були спростовані головою представництва ЄС в Україні Яном Томбінським³⁷. Наступним своїм гучним висловлюванням український прем'єр яскраво і відверто засвідчив, що для українських політиків проблемою є саме вимога боротьби з дискримінацією, а не саме це явище (цитуюється мовою оригіналу): *"Наконец, мы должны принять такой закон с благозвучным названием "О равенстве сексуальных меншин". [...] Ну, об отсутствии дискриминации. [...] если моя личная точка зрения [...], то я за то, чтобы его приняли, чтобы он нам не мешал. [...] не будем мы ездить [в ЕС без виз], пока не реализуем целый ряд очень сложных, дорогостоящих и, в том числе, в моральном плане отягчающих, обстоятельств. Но мы взяли на себя обязательства – безусловно, мы их реализуем"*, – сказав прем'єр-міністр, коментуючи на телешоу "Шустер Live" 20 грудня 2013 р. позицію ЄС стосовно Угоди про лібералізацію візового режиму³⁸. Отже, мораль для пана Азарова обтяжує не гомофобія, а заборона дискримінації.

Як і в Партії регіонів, в партії "Батьківщина" співіснують діаметрально протилежні погляди на ЛГБТ питання. Через небажання протиставляти себе переважній позиції та тенденціям західного суспільства в ЛГБТ питаннях, більшість партійців намагається взагалі всіляко уникнути обговорення таких тем; деякі, як було відзначено вище, наслідуються говорити про необхідність дотримання західних стандартів, але інші не приховують своїх особистих гомофобних упереджень. На цю тему неодноразово висловлювався, наприклад, народний депутат від "Батьківщини" Володимир Ар'єв, розповідаючи про голосування по Рекомендації ПАРЕ 2021(2013) "Протидія дискримінації на підставі сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності"³⁹ (особисто він і ще один депутат з його фракції голосували "проти", ще один утримався, депутати від ПР теж голосували "проти")⁴⁰. Він активно підтримує пропозицію лідера партії "Батьківщина" Арсенія Яценюка про зняття з розгляду антидискримінаційного законопроекту 2342. Ідея пана Яценюка та його однодумців полягає в тому, що, нібито, будь-яка дискримінація в Україні вже заборонена Конституцією, тому не потрібно ніяких окремих законів на цю тему, а натомість достатньо буде офіційного тлумачення відповідних правових положень з боку Конституційного суду. При тому звернутися до КС за офіційним тлумаченням Конституції має чомусь Уповноважений ВРУ з прав людини, а не самі народні депутати, які мають таке право⁴¹. Виходячи з цього, видається, що партія "Батьківщина", називаючи себе об'єднаною проєвропейською опозицією, просто намагається зняти з себе відповідальність за впровадження в Україні потрібних законодавчих реформ – вони не проти того, щоб дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації в Україні була заборонена навіть на конституційному рівні в усіх сферах

³⁶ Українська правда, Азаров розказав мітингарям від ПР про одностатеві шлюби, 14.12.2013 <http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/14/7006832/>

³⁷ ZAXID.NET, ЄС не вимагає легалізації одностатевих шлюбів, – Томбінський, 14.12.2013 http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?yes_ne_vimagaye_legalizatsiyi_odnostatevih_shlyubiv_tombinskiy&objectId=1299235

³⁸ Відео передачі доступне за адресою <http://3s.tv/news/20-nojabria-v-2030-v-efire-telekanala-inter-programma-shuster-live/> <https://www.facebook.com/volodymyr.ariiev/posts/529128650483329>

⁴⁰ <http://assembly.coe.int/nw/xml/Votes/DB-VotesResults-EN.asp?VoteID=34694&DocID=14618&MemberID=&Sort=2>

⁴¹ Коммерсантъ Украина, Конституции на всех хватит, 10.07.2013 (рос.) <http://www.kommersant.ua/doc/2230266>

суспільного життя, а не тільки в трудових відносинах, але не бажають особисто брати в цьому участь. Дуже характерно, що лідер "Батьківщини" Арсеній Яценюк розробив законопроект 2427 "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо посилення відповідальності роботодавців за прояви дискримінації у сфері праці)", в якому перелічується аж 21 ознака, за якими він пропонує явно заборонити дискримінацію в трудових відносинах – від раси до місця проживання, – однак сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в цьому списку передбачувано немає.

5. Суспільство

Законодавчі ініціативи та суспільно-політичні події в Україні та за її межами в 2013 році примусили широке українське суспільство звернути більшу, ніж до цього часу, увагу на питання, пов'язані з ЛГБТ. Це призвело до поживлення суспільної дискусії навколо цих питань, але, як і раніше, вони залишилися другорядними для широкого загалу. Українці, в цілому, демонструють високий рівень несприйняття гомосексуальності – так, в соціологічному опитуванні групи GfK від 17 травня 2013 р. майже 80% респондентів у віці більше 16 років відповіли, що вони проти будь-яких сексуальних стосунків між людьми однієї статі. Більше половини опитаних також заявили, що вони проти того, щоби гомосексуалів взагалі пускали в Україну.⁴² Аналогічні дані були також отримані у спільному дослідженні ВГО "Гей-альянс Україна" та Центру соціальних експертиз Інституту соціології НАН України, що було проведене у вересні-листопаді 2013 року – так, зокрема, лише п'ята частина опитаних погодилась із тим, що гомосексуальність є сексуальною орієнтацією, що має право на існування⁴³.

5.1. Гомофобні групи

Можливість появи словосполучення "сексуальна орієнтація" в засадничому українському правовому акті подіяла на українських політиків, громадських, а надто, церковних діячів як червона ганчірка на бика. Переважна більшість, що сповідує гомофобні упередження, навіть і не намагалися зрозуміти, що саме написано у згаданому законопроекті, гаряче заперечуючи проти тих положень, які в ньому не містяться та до яких він не має жодного стосунку – як ось, одностатеві шлюби, всиновлення дітей одностатевими парами, міфічні "пропаганда гомосексуалізму" і "заборона" на пропаганду гомофобії⁴⁴. Слід зауважити, що з чотирьох сторінок тексту законопроекту 2342 лише єдиний рядок стосується згаданого антидискримінаційного положення, а решта абсолютно ніяк не торкається сексуальної орієнтації. Ще одним важливим подразнюючим чинником сплеску громадської активності навколо ЛГБТ питань стало проведення вищезгаданого Маршу Рівності 25 травня 2013 р. в Києві.

⁴² GfK Ukraine, виноска 1

⁴³ Гей-альянс Україна, "Гей-альянс Україна" публікує результати дослідження громадського мнєння о восприятти ЛГБТ в украинском социуме, 25.12.2013 (рос.) http://upogau.org/ru/inform/ournews/ournews_606.html

⁴⁴ Див., наприклад, Церква.info, Звернення Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета до віруючих та всього українського народу, 22.05.2013 <http://www.cerkva.info/uk/patrposlannia/3471-zvern-patr.html>

УВАЖАЕМЫЕ ГРАЖДАНЕ!

25 мая 2013 г. в Киеве планируется акция против проведения гей-парада, который извращенцы

хотят устроить в поддержку закона №2342 о легализации гомосексуализма. Своими бесстыдным действием, так называемое «сексуальное меньшинство» плюет на наши нравственные устои и веру, тем самым проверяют наш дух на прочность. Если мы сегодня равнодушно пройдем мимо этого события, и не помешаем случиться этой мерзости, завтра вновь принятые законы сотрут понятия о традиционной семье, нормальном воспитании, и неизвращенном обучении детей в школе. Это коснется каждого. Нам нельзя допустить принятие закона №2342, уравнивающего права сексизвращенцев с нормальными людьми. Никому не понравится, если бок о бок с ним будут работать пидоры, а детей в детсаде будут воспитывать извращенцы. Какое тогда будущее ждет нашу страну?

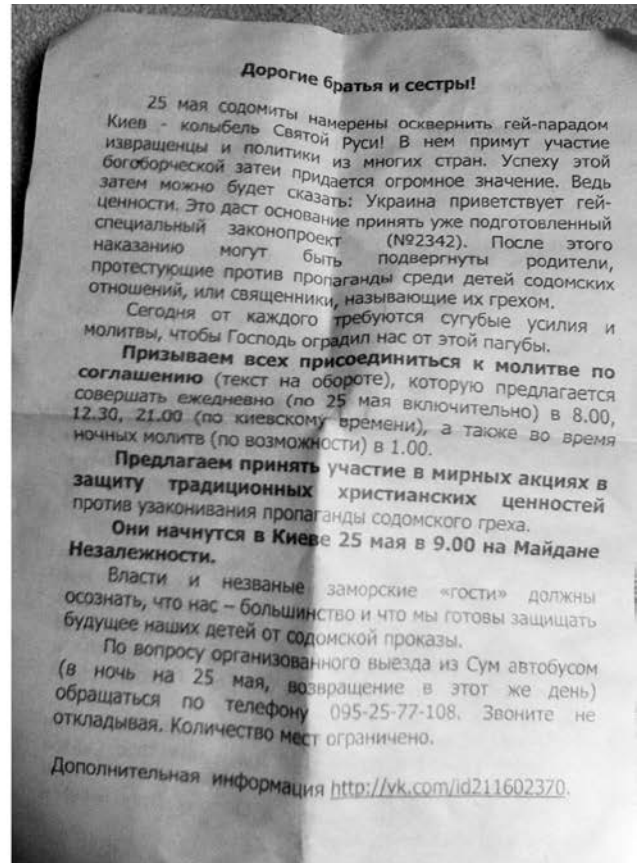
Обращаемся к вам, кому не безразлична судьба наших детей! 24 мая 2013г, вечером, организуется выезд в г. Киев для пресечения гей-парада. План действий:

1. Ночевка в г. Киев.
2. Марш по улице Киева согласно маршруту организаторов программы.
3. Посещение Киево-Печерской Лавры.

Проезд в автобусах БЕЗ ОПЛАТЫ

Звонить по телефону:

Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281
Олег Николаев	0500750281

Приклади листівок із закличками проти Маршу Рівності.

Немає змоги описати всі акції, що відбулися навколо цих двох подій – вони проводились не тільки в столиці, але й у багатьох містах України, та мали переважно гомофобний і релігійно-забарвлений характер. Серед основних організаторів цих заходів варто назвати, насамперед, такі групи як "Батьківській комітет", рух В. Медведчука "Українській вибор", "Народний собор: Україна", "Любов проти гомосексуалізму", "Правовірна греко-католицька церква" (також відома як "Візантійський Вселенський (Католицький) патріархат" або "група Догнала", "догналіти" тощо). Жоден з цих рухів не можна назвати масовим, однак їм на допомогу приходили численні (хоча, так само невеликі) радикально-націоналістичні, релігійно-консервативні, проросійські (казачество тощо) групи. Їхня діяльність виражалася, зокрема, в розповсюдженні листівок із гомофобною пропагандою та закличками протестувати проти ухвалення законопроекту 2342 і в організації відповідних публічних акцій. Найбільша кількість таких заходів відбулась в Києві перед будівлями Верховної Ради⁴⁵, але окремі акції мали місце в багатьох інших містах, зокрема, Львові⁴⁶, Полтаві⁴⁷, Луганську⁴⁸, Житомирі⁴⁹, Одесі⁵⁰, Дніпропетровську⁵¹, Сімферополі⁵² тощо. Більшість акцій були нечисленними та

⁴⁵ Див., наприклад, ТВі, *Пікетувальники під Радою не хочуть втратити право дискримінувати геїв*, 14.05.2013

http://tvi.ua/new/2013/05/14/piketuvalnyky_pid_radoyu_ne_khochut_vratyty_pravo_dyskryminuvaty_gejiv

⁴⁶ LTDaily, *Під міською радою Львова знову пройшла акція проти "гендер-гей" законодавства*, 22.04.2013

<http://ltdaily.info/lviv/pid-miskoyu-radoyu-lvova-znovu-projshla-aktsiya-proty-hender-hei-zakonodavstva>

⁴⁷ Полтавщина, *Дощ з градом не остановили митинг против гомосексуализма в Полтаве*, 25.05.2013 (рос.)

<http://www.poltava.pl.ua/news/22387/>

⁴⁸ 0642.ua, *"Смерть пи****сам!". В Луганске провели митинг и марш против гомосексуализации Украины*, 19.05.2013 (рос.)

<http://www.0642.ua/news/318610>

⁴⁹ Житомир.info, *Организация «Я - мама!» начала сбор подписей в Житомире против разрешения гомосексуалистам усыновлять детей*, 11.05.2013 (рос.) http://www.zhitomir.info/news_122286.html

⁵⁰ Комментарии, *В Одессе и Днепрпетровске геев изгоняли метлами, подписями и танцами*, 26.05.2013 (рос.)

<http://comments.ua/life/404600-odessa-dnepropetrovske-geev.html>

⁵¹ Ibid.

⁵² Новости Крыма – В городе, *В Симферополе устроили марш против однополых браков и порвали флаг гей-движения*, 13.05.2013 (рос.) <http://crimea.vgorode.ua/news/172618-v-symferopole-ustroyly-marsh-protyv-odnopolykh-brakov-y-porvaly-flah-hei-dvyzheniya>

мирними, однак протести проти Маршу Рівності зібрали, загалом, до декількох тисяч учасників і супроводжувалися агресивними діями стосовно захисників прав ЛГБТ та сутичками з міліцією. Інколи, як ось в Луганську, такі акції також супроводжувалися закликами до дискримінації та насильства (аж до "знищувати" та "побивати камінням") проти ЛГБТ⁵³. Особливо великі масштаби заклики та відверта підготовка до насильства проти ЛГБТ набули в Інтернеті, де були створені численні групи в соціальних мережах (ВКонтакте, Facebook), у яких відбувалось обговорення конкретних планів і дій з цього приводу⁵⁴. Жоден з подібних заходів та інцидентів не викликав ні помітного суспільного інтересу до себе, ні публічного засудження з боку представників державних органів, місцевої влади або політиків.

5.2. ЛГБТ спільнота

Незважаючи на стійкі гомофобні упередження українського суспільства, в 2013 році ЛГБТ спільнота України, насамперед, через його все ж таки відносну ліберальність і завдяки постійній допомозі та підтримці з боку міжнародних організацій, урядів та суспільства західних країн, помітно поширила свою видимість, вплив та активність.

Серед головних досягнень цього року треба відзначити декілька подій. В першу чергу, це проведення, хоча й у вельми скромному вигляді, першого маршу за рівність прав ЛГБТ 25 травня у Києві⁵⁵. Принаймні, це створило прецедент подібних заходів в масштабах всієї країни: гей-прайд відбувся, і нічого жахливого не сталося. Поширення активності ЛГБТ спільноти призвело до появи першої вітчизняної не-ЛГБТ організації на підтримку і захист інтересів українських гомосексуалів і трансгендерів – Всеукраїнської батьківської ініціативи "Терго", створеної батьками ЛГБТ дітей⁵⁶. Нарешті, початок усвідомлення суспільством і політиками потреби в досягненні сучасних західних стандартів у праві на рівність та боротьбі з дискримінацією був яскраво засвідчений в ході парламентських слухань "Безвізовий режим між Україною та ЄС: перспективи та нові можливості для громадян України", коли 6 листопада 2013 р. вперше з трибуни Верховної Ради виступив відкритий гей, ЛГБТ активіст Богдан Глоба, який розповів про власний досвід тих кричущих проблем, з якими неодмінно стикається кожен український гомосексуал або трансгендер⁵⁷.

15-18 серпня 2013 року в Києві відбувся VI Форум ЛГБТ християн Східної Європи та Центральної Азії. Для України, де всі помітні християнські церкви сповідують відверто ворожі до ЛГБТ погляди, це стало визначною подією, що привернула до себе увагу не тільки українських ЛГБТ християн, але також і провідних релігійних видань країни⁵⁸ та сприяло дискусіям в релігійному середовищі щодо ставлення християнства до гомосексуальності. На форумі також відбулося рукопокладення в сан священників для роботи з ЛГБТ християнами України та Білорусі⁵⁹.

Крім Маршу Рівності, що привернув до себе загальну увагу, в Києві та у багатьох містах України відбулися менші, локальні, акції місцевих ЛГБТ і дружніх організацій або окремих активістів. Зокрема, в Києві пройшло пікетування російського посольства з протестами проти переслідувань ЛГБТ в Росії⁶⁰, в Запоріжжі відбувся флеш-моб до Всесвітнього Дня проти гомофобії та трансфобії⁶¹, в Сімферополі

⁵³ Відео таких закликів доступне за адресою <http://www.youtube.com/watch?v=w-AdjQ8dxt8>

⁵⁴ Зокрема, <http://vk.com/stopgaypride>, http://vk.com/kyev_protiv_pederastov, <http://vk.com/club34879601>, <http://vk.com/public52931994>

⁵⁵ Кореспондент.net, Під охороною міліції. У Києві пройшов гей-парад, 25.05.2013 <http://ua.korrespondent.net/kyiv/1563125-pid-ohoronoyu-miliciji-u-kiievi-projshov-gej-parad-fotoreportazh>

⁵⁶ Терго, Громадську організацію "Батьківська Ініціатива "ТЕРГО" офіційно зареєстровано!, 17.09.2013 http://tergo.org.ua/news/show_19/

⁵⁷ Стенограма слухань, виноска 27

⁵⁸ Див., наприклад, Релігійно-інформаційна служба України, Геї, які вважають себе християнами, хочуть у Києві провести міжнародний форум, 14.08.2013 http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_society/53360/

⁵⁹ ЛГБТ-Християне України, Завершил работу VI Форум ЛГБТ-христиан Восточной Европы и Центральной Азии – 2013, 21.08.2013 (рос.) <http://gaycredo.org.ua/index.php/novosti/v-ukraine/87-zavershil-rabotu-vi-forum-lgbt-khristian-vostochnoj-evropy-i-tsentralnoj-azii-2013>

⁶⁰ ТСН, Обурені українські ЛГБТ-активісти пікетували посольство Росії за "гомофобний закон", 11.06.2013 <http://tsn.ua/ukrayina/obureni-ukrayinski-lgbt-aktivisti-piketovali-posolstvo-rosiyi-za-gomofobnij-zakon-297933.html>

⁶¹ Новый регион, В Запорожье геи и лесбиянки провели тайный флешмоб, 20.05.2013 (рос.) <http://nr2.com.ua/zaporozhia/439321.html>

протестували проти гомофобії та дискримінації⁶². Хоча тут не відбулося без провокацій – вочевидь, намагаючись використати гомофобні упередження українського суспільства задля поширення проросійських настроїв і протидії європейській інтеграції, невідомі групи (згодом, за замовленням "Українського вибору" В. Медведчука) влаштували декілька навмисне яскравих акцій, що мали викликати негативні емоції з боку широкого загалу. Так, зокрема, відомий своїми епатажно-безглуздими протестами "чоловік у стрингах" та пара невідомих хлопців, що виступали від імені невідомої (і, напевне, неіснуючої) організації "Креативна молодь плюс", роздягалися в Києві під Аркою дружби народів нібито на підтримку законопроекту 2342⁶³; під час Євромайдану в Києві група людей, що виглядали як безпритульні жебраки, намагалася долучитися до загального протесту проти влади під веселковими прапорами ЛГБТ спільноти⁶⁴.

5.3. Преса

В 2013 році зберіглася тенденція переважно нейтрально-позитивного висвітлення питань, пов'язаних з ЛГБТ, в українській пресі, що стала очевидною ще у травні 2012 р. на хвилі подій навколо тодішнього (невдалого) маршу за рівні права для ЛГБТ. Однак, хвиля публікацій та дискусій на шпальтах українських ЗМІ щодо законопроекту 2342 та підписання Угоди про асоціацію з ЄС висвітлили дві головні проблеми, характерні для нашої журналістики в цілому: погане знання предмету, що обговорюється, та некритичне ставлення до джерел інформації.

В результаті, коли одні українські ЗМІ намагались публікувати об'єктивну та всебічну інформацію з предмету дискусії, інші розповсюджували відверту дезінформацію про "законопроект, пов'язаний з правом на одностатеві шлюби". Жодному не-ЛГБТ журналісту не спадало на думку у випадках явно неадекватних, провокаційних, сумнівних акцій від імені ЛГБТ перевірити, чи справді їх організатори є тими, ким вони себе оголошують – повідомлення про безсумнівно сфальшовані акції у ЗМІ друкували без будь-яких застережень.

5.4. Церкви

2013 рік продемонстрував нову тенденцію відносно ЛГБТ питань з боку провідних українських церков – деяке пом'якшення їх традиційної гомофобної риторики.

Події 2012 року (зрив мирної ходи в рамках "КиївПрайду 2012", висунення законопроектів про боротьбу з "пропагандою гомосексуалізму") привернули увагу Української православної церкви, Української православної церкви – Київський Патріархат, Української греко-католицької церкви тощо до ЛГБТ питань, а в наступному році таких інформаційних приводів трапилося ще більше, не кажучи вже про події за кордоном (поширення визнання одностатевих шлюбів у світі, ухвалення російських антигеївських законів, дискусії та реформи стосовно ЛГБТ в провідних церквах світу), на що українські церкви та окремі віруючі мусять якимось чином реагувати. Це призводить до того, що, з одного боку, релігійні лідери відчують потребу в формулюванні якогось ясного ставлення до таких викликів часу, а з іншого боку, бажають триматися від дискусійних проблем та незручних питань якомога далі. До того ж, всередині українських церков почали точитися дискусії щодо впливу поглиблення інтеграції з ЄС на так звані "традиційні цінності", під якими, зазвичай, розуміються гомофобні упередження та гендерна нерівність.

В результаті, УГКЦ і УПЦ-КП на протязі 2013 року, в цілому, намагались уникнути широкої дискусії зі згаданих питань та утриматися від відвертих закликів до дискримінації проти ЛГБТ. Тоді як у 2011 р. Верховний Архієпископ УГКЦ Святослав вів активну гомофобну пропаганду, порівнюючи "гомосексуалізм" з гріхом людиновбивства⁶⁵, а в 2012 р. УГКЦ та Римо-католицька церква в Україні

⁶² Крымская правда, *В Симферополе протестовали против гомофобии*, 03.08.2013 (рос.)

<http://www.pravda.crimea.ua/news/2013/08/03/v-simferopole-protestovali-protiv-gomofobii>

⁶³ 20 хвилин, *В Киеве мужской Фетеп провел акцию в поддержку курса Азарова в Европу*, 25.09.2013 (рос.)

http://www.20khvyllyn.com/news/society/news_5926.html

⁶⁴ RegioNews, *Безхатьки отримали по 100 грн за прогулянку з ЛГБТ-прапорами*, 25.11.2013

<http://regionews.ua/node/121210>

⁶⁵ tochka.net, *Блаженнейший Святослав о мире с МП*, 08.11.2011 <http://news.tochka.net/conferences/1637-1-sprosite-u-blazhenneyshego-svyatoslava-kak-pomiritsya-s-moskovskim-patriarkhatom/>

виступили зі спільною заявою проти "пропаганди гомосексуалізму"⁶⁶, в 2013 р. ця тема непомітно зникла з порядку денного як УГКЦ, так і РКЦ в Україні – вочевидь, на тлі їх офіційної підтримки євроінтеграції та позиції щодо ЛГБТ новообраного Папи Римського Франциска. Водночас, глава УГКЦ не проминав нагоди задекларувати від імені своєї церкви як послідовне схвалення дискримінаційних законопроектів про заборону "пропаганди гомосексуалізму", так і засудження антидискримінаційного законопроект 2342⁶⁷.

УПЦ-КП, здається, також намагалась проводити саме таку політику, однак на заваді цьому постали особисті гомофобні упередження її предстоятеля – Патріарха Київського Філарета, на вимогу якого Помісний собор УПЦ-КП ухвалив спеціальну декларацію "Про негативне ставлення до гріха содомії (гомосексуалізму), його пропаганди у суспільстві і так званих одностатевих шлюбів"⁶⁸, в якій наголошуються дві діаметрально протилежні речі – з одного боку, "Ми не виступаємо за дискримінацію осіб, які вважають себе гомосексуалістами", а з іншого, "Церква стурбована спробами прийняти в українському парламенті закон, який би забороняв так звану дискримінацію за «сексуальною орієнтацією», та закликає парламентарів утриматися від схвалення подібних законодавчих ініціатив"⁶⁹. Варто пригадати, що в 2012 р. Патріарх Філарет вже підтримав відверто дискримінаційний законопроект 8711 (нині – 0945) про заборону "пропаганди гомосексуалізму"⁷⁰. Напередодні Маршу Рівності в Києві патріарх навіть виступив зі спеціальним зверненням до віруючих і всього українського народу, що, здебільшого, повторило вищезгадану декларацію Помісного собору⁷¹.

УПЦ Московського Патріархату, перебуваючи під великим впливом своїх ультраконсервативних парафіян і духовенства, а також материнської Російської ПЦ, також демонструвала подібну, хоча й менш яскраву, позицію щодо ЛГБТ питань. Зокрема, її предстоятель Митрополит Київський Володимир офіційно підтримав черговий законопроект про заборону "пропаганди гомосексуалізму" авторства народного депутата В. Колесніченка (№ 1155)⁷²; так само, 15 березня 2013 р. Синод УПЦ (МП) висловив своє занепокоєння та закликав не допустити прийняття антидискримінаційного законопроект 2342⁷³. Водночас, з іншого боку, офіційний спікер УПЦ протоієрей Георгій Коваленко в своєму Фейсбуку назвав "гей-парад" "міфічною проблемою" для суспільства на тлі реальних загроз⁷⁴, що демонструє відсутність всередині цієї церкви одностайної думки з приводу згаданих проблем.

У своєму неприйнятті заборони дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації до українських православних, греко-католиків і католиків латинського обряду приєдналися і решта помітних релігійних організацій країни, зокрема Рада Євангельських Протестантських Церков України⁷⁵, Муфтії

⁶⁶ Українська Греко-Католицька Церква, *Звернення Католицького Єпископату України: Синоду Української Греко-Католицької Церкви та Конференції Римсько-Католицької Церкви в Україні (про захист подружжя)*, 09.02.2012 <http://www.ugcc.org.ua/2231.0.html>

⁶⁷ Див., наприклад, Інститут релігійної свободи, *Глави церков закликають ВР відхилити законопроект № 2342 щодо дискримінації*, 13.05.2013

http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1228:1&catid=34:ua&Itemid=61&lang=uk

⁶⁸ Релігія в Україні, *Київський патріархат ради об'єднання з УПЦ готов відмовитися від свого патріарха? Репортаж з Помісного Собора*, 27.06.2-13 (рос.) <http://www.religion.in.ua/main/22420-kievskij-patriarhat-radi-obedineniya-s-upc-gotovy-otkazatsya-ot-svoego-patriarxa-reportazh-s-pomestnogo-sobora.html>

⁶⁹ Церква.info, *Декларація Помісного Собору про негативне ставлення до гріха содомії (гомосексуалізму)*, 27.06.2013 <http://www.cerkva.info/ru/pomestnysobor/3605-sobor2013-deklaracia.html>

⁷⁰ Церква.info, *Журнали засідання Священного Синоду 20 жовтня 2012 р., Журнал № 36*, 20.10.2013 <http://www.cerkva.info/uk/synod/2774-synod20-10-12.html>

⁷¹ Церква.info, виноска 44

⁷² Партия регионов, *Вадим Колесниченко: Православная Церковь поддержала законопроект о запрете направленной на детей пропаганды однополых отношений*, 01.05.2013 (рос.) <http://partyofregions.ua/news/blog/5180efd7c4ca42047c000009>

⁷³ Українська Православна Церква, *Звернення Священного Синоду УПЦ з приводу проекту Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні"*, 15.03.2013

<http://orthodox.org.ua/article/звернення-священного-синоду-упц-з-приводу-проекту-закону-«про-внесення-змін-до-деяких-закону>

⁷⁴ Українська правда, *В Українській православній церкві закликали боротися не з гей-парадами*, 23.05.2013

<http://www.pravda.com.ua/news/2013/05/23/6990582/>

⁷⁵ Інститут релігійної свободи, *Україна має зберегти традиційні сімейні та моральні цінності, інтегруючись до ЄС – євангельські Церкви*, 04.09.2013

http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1270%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=uk

Духовного управління мусульман України шейх Ахмед Тамім⁷⁶, а також Всеукраїнська Рада церков і релігійних організацій в повному складі⁷⁷.

⁷⁶ Духовное управления мусульман Украины, В Грозном прошел Международный миротворческий форум "Ислам – религия мира и созидания" (рос.) <http://www.islamyat.org/novosti/v-groznom-proshel-mezhdunarodnyyi-mirotvorcheskiyi-forum-islam-%E2%80%93-religiya-mira-i-sozidaniya.html>

⁷⁷ Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій, Звернення Про необхідність відкликання законопроекту № 2342 з метою захисту свободи віросповідання та свободи вираження поглядів, 26.03.2013
http://vrciro.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=202&Itemid=31

6. Дискримінація, інциденти та злочини, пов'язані з сексуальною орієнтацією або ґендерною ідентичністю жертв

Центр "Наш світ" підготував окремий детальний звіт про інциденти та злочини ненависті стосовно ЛГБТ в Україні в 2012-2013 рр.⁷⁸, тому в цьому розділі ми приводимо лише узагальнені дані про виявлене поточне (2013 р.) становище в цій сфері та останні випадки, що не потрапили до згаданого звіту. Що стосується дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності, то в цьому році ми не проводили спеціальне опитування з цієї теми, тому її випадків було зафіксовано дуже небагато (треба брати до уваги, що за власною ініціативою українські ЛГБТ дуже рідко повідомляють про порушення своїх прав, вони масово виявляються тільки в ході спеціальних опитувань з боку правозахисних організацій). В цілому, дані за 2013 р. показують, що ситуація в сфері порушень прав ЛГБТ в Україні практично не змінилася порівняно з попереднім роком – як зафіксована загальна кількість випадків, так і їх статистичний розподіл.

В ході інтернет-опиту з'ясувалося, що біля 65% із загальної кількості 499 опитуваних (переважно, молодих чоловіків-геїв з великих міст України) за останній рік хоча би раз стикалися з проявами гомофобії. Найчастішими були випадки словесних чи символічних образ (35%), протизаконне розголошення конфіденційної інформації про сексуальну орієнтацію (24%), погрози насильством (15%), насильство (11%), вимагання (7%)⁷⁹.

Найбільшу кількість порушень стосовно опитуваних було зафіксовано з боку сторонніх осіб, які діяли від власного імені та не були пов'язані з жертвою – 35% від загальної кількості випадків. Також серед найбільших порушників були вказані колеги на роботі або співучні в учбовому закладі – 21%, міліція та інші правоохоронні органи – 20%, організовані агресивні гомофобні групи ("гопники", "педофіляй", радикальні націоналісти тощо) – 18%⁸⁰.

Зважаючи на загальну недовіру громадян до так званих правоохоронних органів⁸¹ і реально виявлений високий рівень порушень прав ЛГБТ з їхнього боку⁸², не дивно, що постраждалі нечасто наважуються звертатися до них по допомогу в разі зіткнення з порушенням своїх прав⁸³. Намагаючись якимось чином компенсувати неможливість отримати захист прав ЛГБТ з боку держави, Центр "Наш світ" на постійній основі надає юридичні консультації жертвам насильства та дискримінації. Як показує статистика цих звернень за останні три роки, найбільша їх кількість (29 випадків) припадає саме на порушення з боку міліції; на другому місці знаходяться "злочини ненависті" (23 звернення), а на третьому – інциденти за мотивами ненависті (13). Найчастішими порушеннями з боку міліції є незаконні затримання (20 випадків) і провокування здійснення злочинів і правопорушень (16)⁸⁴. Характерним прикладом останнього є інцидент, що був повідомлений нам геєм середнього віку у квітні 2013 року (цитуються мовою оригіналу):

Знакомство на сайті. Просьба показати скрытые фото. Предложение встретиться. При встрече оказываются двое сотрудников милиции. Блокируют в машине и везут в отделение. Обвиняют в распространении порнографии. Пытаются выяснить семейное положение, место работы. Сообщают о предусмотренных наказаниях за распространение порнографии. Намекают на возможность откупиться или прямо просят взятку. Очень много в городе геев пострадали и заплатили разные немалые суммы денег.

Крім вищезгаданого інтернет-опитування, Центр "Наш світ" у 2013 р. також проводив постійний моніторинг порушень прав ЛГБТ в Україні за допомогою активістів своєї моніторингової мережі по всій країні. Всього за 2013 р. ми отримали 37 повідомлень про такі випадки, що охоплюють події, які мали місце з грудня 2012 р. по грудень 2013 р. Найбільшу кількість порушень було задокументовано у Львові (7), Чернівцях (5), Києві, Запоріжжі та Донецькій області (по 4 кейси). Ті випадки, про які нам

⁷⁸ Центр "Наш світ", виноска 2

⁷⁹ Ibid., с. 10

⁸⁰ Ibid., с. 11

⁸¹ Главком, *Уровень доверия украинцев милиции упал ниже плинтуса*, 03.04.2013 (рос.) <http://glavcom.ua/news/120895.html>

⁸² Центр "Наш світ", виноска 2, с. 11. Див. також Центр "Наш світ", *ЛГБТ-вектор Украины. Положение ЛГБТ в Украине (ноябрь 2011 – 2012)* (Центр "Наш світ, Київ, 2013), с. 47, 49 (рос.) <http://gay.org.ua/publications/sbornik2013.pdf>

⁸³ Центр "Наш світ", виноска 2, с. 9 (діаграма 18)

⁸⁴ Ibid., с. 28

було повідомлено на час складення згаданого звіту про злочини та інциденти за мотивами ненависті, наведені у ньому на сторінках 19-27. В поточному звіті ми додаємо описи випадків, інформація про які надійшла до нас пізніше, та робимо статистичний аналіз усього масиву даних (див. нижче).

Як і в попередні роки, найбільша кількість зафіксованих випадків (29) стосується дій на ґрунті ненависті або упередження щодо ЛГБТ. 15 з них можна віднести до "злочинів ненависті", 14 – до інцидентів на ґрунті ненависті або упередження (класифікація подій здійснювалася за методикою Бюро демократичних ініціатив та прав людини ОБСЄ).

Задокументовані випадки припадають на такі види порушень (див. Табл. 1):

Таблиця 1

Види порушень	Кількість випадків
образи	22
застосування фізичного насильства	17
погрози застосування фізичного насильства	7
тортури, поведження, що принижує людську гідність	5
нанесення збитку майну	3
загрози зриву публічних ЛГБТ-заходів	2
спроба проникнення в житло	2
вимагання	1
наклеп	1

Крім цього, порушення права на повагу до приватного життя у вигляді розголошення або загрози розголошення конфіденційної інформації було зафіксовано в 11 випадках.

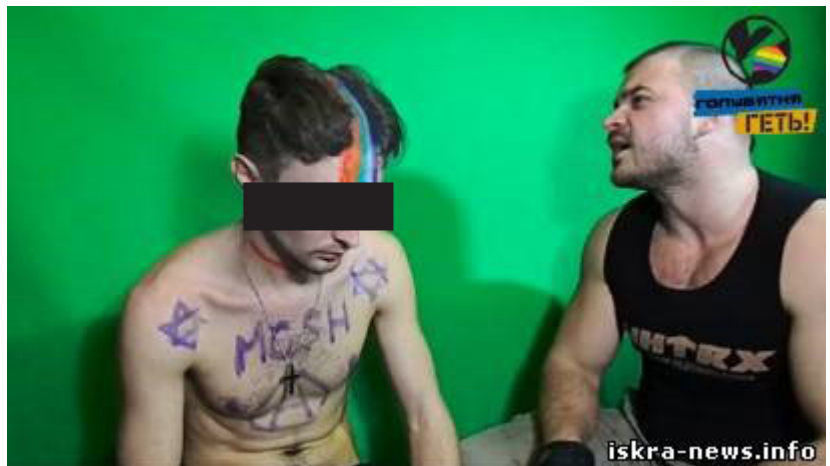
Нижче ми наводимо описи випадків ("кейси"), інформація про які дійшла до нас вже по закінченні вищезгаданого звіту про інциденти та злочини ненависті стосовно ЛГБТ в Україні в 2012-2013 рр., і тому не була включена до нього, але, на наш погляд, є характерною для поточного становища ЛГБТ в Україні, через що заслуговує на увагу.

Дії на ґрунті ненависті або упереджень

Кейс 469

У другій половині 2013 р. російський неофашист Максим Марцинкевич на прізвисько "Тесак", який ховається від кримінального переслідування з боку російських правоохоронних органів, влаштувався в Україні, "інспектуючи" місцеві групи "Окупай-педофіляй" (самопроголошені добровільні "борці з педофілією", які за останні пару років широко розповсюдились в російських та українських містах), чийм ідеологом і натхненником він є. Відповідно до його поглядів, "педофіли" і "педераста" є одне і те саме. За кілька місяців він об'їхав багато великих українських міст, де відзначився акціями залякування місцевих ЛГБТ спільнот.

Один з останніх (і типових) епізодів його "профілактичної" діяльності стався в Севастополі наприкінці жовтня 2013 р., коли Тесак зі своїми місцевими подільниками познувався над молодим співаком, як завжди, виклавши відео своїх дій в Інтернеті. Він виголив юнакові частину голови, розмалював її маркерами, і змусив його випити куваль сечі, а ще кілька літрів вилив йому на голову, піддавши жертву фізичному та психологічному насильству.

Це один з небагатьох випадків, коли потерпілий від дій Тесака і "педофіляїв" подав заяву в міліцію. Адвокат потерпілого вважає, що кримінальне провадження має бути порушене не тільки за фактом хуліганства (як це вже зроблено), але й за фактом тортур.

Кейс 465

На початку листопада 2013 р. Ігор, 30-річний гей, також став жертвою Тесака, але вже під час "гастролей" останнього у Львові. Ситуація була аналогічна тій, що описана в попередньому кейсі. Основні дії по "опусканню" відбувалися в орендованій квартирі, але цього разу там були присутні ще близько десятка глядачів, з яких заповзятливий росіянин отримав плату за вхід.

Відео зі знущаннями також було викладено в Інтернеті. Слід зазначити, що майже всі випадки, коли в результаті дій на ґрунті ненависті незаконно розголошувалася конфіденційна інформація, були аналогічними.

Кейс 458

Влітку 2013 р. Тарас, викладач одного зі львівських університетів, став отримувати погрози від родичів свого бойфренда, з яким познайомився за декілька місяців до цього, і з яким вони проживали разом і вели спільне господарство. Батьки його 18-річного партнера, що мешкають в одному з сіл Львівської області, дізналися про те, що їх син є геєм і живе з дорослим чоловіком. Вони з'ясували, де він працює, і що формально він зареєстрований в квартирі своєї старої матері, після чого на адресу Тараса з їхнього боку почали надходити загрози у вигляді телефонних дзвінків і СМС, в яких вони погрожували найняти якихось хлопців і фізично розправитися з ним і з його матір'ю, а також повідомити про сексуальну орієнтацію Тараса до університету, де він працює.

Кейс 462

У середині жовтня 2013 р. в м. Харків Руслан зазнав нападу трьох молодих людей у зв'язку зі своєю сексуальною орієнтацією. Ось як він це описав (цитуються мовою оригіналу): *"Я направлявся додому от друга и по дороге три парня напали на меня, повалили на землю и начали избивать, крича при этом «бей пидора». Я полз к дороге, потому что там ездили машины, кричал «на помощь», т.к. сам драться не умею. Мне помог прохожий парень, вызвал «скорую» и милицию".*

Напад на себе Руслан пояснив тим, що один з нападників знав про те, що він є геєм.

Кейс 457

Одним з серпневих вечорів 2013 р. компанія з 6 геїв і лесбійок, які відпочивали на львівській "плешці" (традиційному місці зустрічей геїв) під назвою "Ікони" піддалася нападу близько 15 молодиків у спортивних костюмах. Трьох хлопців жорстоко побили, зокрема, ногами, застосувавши при цьому перцевий газ з балончиків. Дівчата при цьому кликали на допомогу, однак перехожі мовчки проходили повз них або просто дивилися. Після нападу була викликана "швидка допомога", яка доставила потерпілих з травмами різних ступенів тяжкості до лікарні.

Як потім з'ясувалося, компанія нападників з'явилася там не випадково. Один з них був хлопцем дівчини, яка того вечора відпочивала разом з потерпілими, і давно хотів побити яких-небудь геїв. Він знав, що його подруга спілкується з такими людьми, і попросив її повідомити, коли і де може з'явитися можливість для такого нападу.

Нажаль, постраждалі відмовилися писати заяву в міліцію, мотивувавши це тим, що побоюються виникнення додаткових проблем з її боку.

Кейс 455

Денис, гей та інвалід III групи, який мешкає в Сімферополі, познайомився через Інтернет з молодим чоловіком. При зустрічі в серпні 2013 р. цей хлопець, користуючись безпорадним станом Дениса (психічний розлад), примусив того віддати йому всі гроші, що були при собі у потерпілого (150 грн.), погрожуючи розголосити сім'ї Дениса інформацію про його сексуальну орієнтацію. Пізніше цей молодий чоловік вже через Інтернет намагався вимагати у Дениса додаткову суму.

Кейс 453

У ніч з 24 на 25 травня 2013 р. сусіди трансгендерки Світлани (MtF), яка мешкає в Києві, ломилися в двері її квартири з погрозами фізичної розправи та образами у зв'язку з її гендерною ідентичністю. Ці сусіди є гетеросексуальною парою, що проживає в цивільному шлюбі. Ненависть до неї з їхнього боку Світлана пояснює тюремним минулим сусіда і тим, що вони обидва вживають наркотики.

Це вже не перший випадок агресивної поведінки з їхнього боку стосовно Світлани. Вперше вона звернулася до міліції зі скаргою на них ще в 2011 р. З того часу міліція регулярно приїжджає на її виклики, складає протокол на порушників, але на цьому все й скінчується.

Стосунки з правоохоронними органами.

Міліція, як і раніше, залишається державною службою, з боку якої українські ЛГБТ найчастіше відчують порушення своїх прав. В цілому, за вказаний період було задокументовано 10 таких випадків. Нижче (див. Табл. 2) наведені права ЛГБТ, що були порушені з боку міліції:

Таблиця 2

Порушені права (якими діями)	Кількість випадків
Право на свободу і особисту недоторканість (порушення процесуальних норм, провокування до вчинення злочину, образи і фізичне насильство)	6
Право на ефективні засоби правового захисту (відмова у прийомі заяви, не-реагування на скаргу)	4
Право на свободу від дискримінації (образи і залякування через сексуальну орієнтацію)	2
Право на повагу до приватного життя (загроза незаконного розголошення конфіденційної інформації)	1

Як вже було згадано, це призводить до того, що у більшості випадків постраждалі просто бояться звертатися до міліції за допомогою, побоюючись протиправних дій з боку самих правоохоронців у зв'язку зі своєю сексуальною орієнтацією.

Право на справедливий суд

Порушення цього права в 2013 р. було зафіксовано в 4 випадках.

У трьох з них, на думку адвоката підсудних, яких суд першої інстанції (Шевченківський районний суд м. Чернівці) засудив до різних термінів ув'язнення за поширення порнографії та звідництво, а апеляційний суд Чернівецької обл. залишив ці вироки без змін, *"суд першої інстанції при розгляді цих справ допустив односторонність і неповноту судового слідства. При цьому висновки суду не відповідають фактичним обставинам справи, що призвело до неправильного застосування кримінального законодавства і порушення вимог кримінально-процесуального законодавства"*. На момент написання даного звіту за цими справами готується касаційна скарга до Вищого спеціалізованого суду з кримінальних справ.

У четвертому випадку Окружний адміністративний суд м. Києва незаконно і необґрунтовано, на нашу думку, заборонив проведення Маршу Рівності в центрі столиці у травні 2013 р. (докладніше див. розділ 3 "Держава і місцеве самоврядування" цього звіту). Апеляційна та касаційна скарги на неправомочні рішення суду першої інстанції не були задоволені. На момент написання даного звіту подана скарга до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) за фактами порушення статей 10 (свобода вираження думок), 11 (свобода мирних зібрань), 13 (право на ефективні засоби правового захисту) і 14 (свобода від дискримінації) Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ).

Крім цього, з 2011 р. тягнеться ще один судовий процес по кримінальному переслідуванню громадянина Х за поширення порнографії⁸⁵. У 2013 р. справа пройшла всі національні судові інстанції, де вирок був залишений без зміни. Адвокатами громадянина Х, незадоволеного таким рішенням, була подана скарга до ЄСПЛ за фактами порушення українськими судами ст. 6 (право на справедливий суд) та ст. 8 (право на повагу до приватного життя) ЄКПЛ.

Сфера трудових стосунків

У цій сфері був зафіксований усього 1 випадок, що стосується порушення права на особисте життя через розголошення конфіденційної інформації.

Кейс 454

У липні 2013 р. у Андрія, який працював охоронцем в одному з пенітенціарних закладів Донецької області, під час огляду перед заступанням на чергування був тимчасово вилучений мобільний телефон. Начальник оперативного відділу, якому до рук потрапив вилучений телефон, незаконно переглянув відеофайли особистого характеру, що зберігалися на ньому, з чого прознав про сексуальну орієнтацію Андрія. До кінця зміни про це вже знав його безпосередній начальник і ще декілька товаришів по службі. І хоча, повертаючи з усмішкою йому телефон, начальник пообіцяв не розповсюджувати інформацію про його орієнтацію, Андрій зрозумів, що в цьому колективі він працювати вже не буде і сам подав заяву на звільнення. Карту пам'яті з компрометуючими файлами начальник йому повертати відмовився.

Сфера освіти

У цій сфері також був задокументований 1 випадок, що стосувався дискримінаційного ставлення з боку викладача.

Кейс 467

У жовтні 2013 р. завідувачка однієї з кафедр Херсонського державного університету заборонила своїм студентам проходити практику в певній громадській організації міста після того, як дізналася, що ця НУО займається профілактикою ВІЛ серед чоловіків, які мають секс з чоловіками. В розмові з керівником цієї організації вона також в образливій формі відгукувалася про такі організації та людей, з якими вони працюють.

⁸⁵ Центр "Наш світ", виноска 2, с. 53 (кейс 398)

7. Висновки і рекомендації

Підсумовуючи і аналізуючи факти і спостереження, наведені в цьому звіті, ми доходимо висновку, що в 2013 році як українська ЛГБТ спільнота, так і українське суспільство в цілому опинилися на порозі скорих і невідворотних змін на шляху наближення до сучасних європейських стандартів суспільно-політичного життя. Очевидними і актуальними для нашої країни стали процеси глобалізації та інтеграції, що примушують суспільство і державу змінюватися відповідно до європейського курсу розвитку. Подолання гомофобних упереджень українського суспільства та їх наслідків стає нагальною потребою не тільки для ЛГБТ українців, але й для країни в цілому, хоча би тому, що, як виявилось, вони майже буквально є перешкодою на шляху до Європи, яку не можна обійти – через відсутність ухвалення антидискримінаційного законопроекту 2342 Україна не змогла перейти до другого етапу лібералізації візового режиму з ЄС.

Хоча 2013 рік показав значне поживлення суспільно-політичних дискусій навколо питань, пов'язаних з ЛГБТ, та формування очевидного запиту на принципові зміни сучасного стану речей, все це досі не призвело до жодних помітних зрушень порівняно з попереднім роком. Таким чином, рекомендації, що були сформульовані в попередньому звіті про становище ЛГБТ в Україні, залишаються повністю актуальними й досі, варто лише зробити до них невеликі уточнення та додатки.

1. **Верховній Раді України** рекомендується відхилити всі зареєстровані законопроекти, що запроваджують фактичну дискримінацію за ознаками сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності, якими би формулюваннями не маскувалась їх справжня мета; зокрема, законопроекти 0945, 1155, 2133, 2342-1.
2. **Президенту і Кабінету Міністрів України, а також Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини**, рекомендується використати всі свої повноваження та можливості для того, щоб ці та подібні законопроекти ніколи не стали чинними законами.
3. **Верховній Раді України** рекомендується ухвалити законопроект 2342, що передбачає впровадження в Україні загальноприйнятих європейських стандартів щодо попередження та подолання дискримінації.
4. **Кабінету Міністрів України** рекомендується виконати першочергові пропозиції щодо виконання Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2010)5, викладені в спеціальному Звіті за результатами виконання Україною цієї рекомендації⁸⁶.
5. Зокрема, **Міністерству охорони здоров'я України** рекомендується
 - внести необхідні зміни до Наказу МОЗ № 60 від 03.02.2011 р. «Про удосконалення надання медичної допомоги особам, що потребують зміни (корекції) статевої належності» і до Наказу МОЗ № 479 від 20.08. 2008 р. «Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем» відповідно до пропозицій Ради ЛГБТ-організацій України, викладеними в листі на ім'я Міністра охорони здоров'я України (вих. № 01-11/12-ЛГБТ від 14.11.2012 р.);
 - організувати ревізію всіх схвалених МОЗ навчальних посібників та ін. навчальних і методичних матеріалів для медичних навчальних закладів з метою приведення їх у відповідність до вимог МКХ-10, особливо в питаннях, що стосуються сексуальності взагалі і гомосексуальності зокрема, з метою усунення згадок про це явище як про захворювання, психічний розлад, сексуальну перверсію тощо. Крім цього, забезпечити, щоб нові навчальні матеріали, які отримують схвалення МОЗ України, перевірялися на предмет коректного висвітлення проблематики сексуальної орієнтації.
6. **Міністерству внутрішніх справ України** рекомендується регулярно проводити з особовим складом освітні заходи з формування толерантного ставлення та неприпустимості порушення прав людини відносно ЛГБТ, а також (спільно з органами прокуратури) ретельно і

⁸⁶ Центр "Наш світ", Підсумковий звіт з виконання Україною Рекомендації CM/Rec(2010)5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про заходи з боротьби проти дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності» (Центр "Наш світ", Київ, 2012), с. 6 <http://gay.org.ua/publications/report2012-u.pdf>

неупереджено розслідувати випадки порушення прав людини відносно ЛГБТ з боку співробітників міліції і притягати винних до дисциплінарної та кримінальної відповідальності.

7. **Органам державної влади та їх представникам** рекомендується взяти до уваги й надалі у своїй роботі керуватися принципом, закріпленим у ст. 35 Конституції України, який вказує, що *"церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви"*, а також, що *"жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова"*.
8. **Представникам органів державної влади та місцевого самоврядування** рекомендується не допускати публічних проявів гомофобії, дотримуватися принципів поваги, рівності та недискримінації для всіх соціальних груп.
9. **Адміністративним судам України всіх рівнів** рекомендується взяти до уваги та надалі керуватися у своїй роботі Постановою № 6 Пленуму ВАСУ від 21.05.2012 р. "Про практику застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення справ стосовно реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо)".
10. **Українським ЗМІ та журналістам** рекомендується використовувати ілюстративний ряд, відповідний змісту матеріалу, а також уникати вживання некоректних термінів (зокрема, *гомосексуаліст, гомосексуалізм* супроти коректних *гомосексуал, гомосексуальність*) у контексті питань ЛГБТ. Також рекомендується у випадках явно провокаційних та епатажних акцій від імені нібито ЛГБТ спільноти з'ясувати організаторів таких акцій та їх реальний зв'язок з ЛГБТ.

8. Як і ким складався цей звіт

Основними джерелами інформації для цього звіту були моніторингова мережа Центру "Наш світ", що складається з декількох десятків активістів ЛГБТ та правозахисного руху по всій Україні, та загальнодоступні ЗМІ, насамперед електронні. На додачу, у цьому році Центром було проведено інтернет-опитування щодо інцидентів і злочинів за мотивами сексуальної орієнтації чи ґендерної ідентичності жертви. Результати цього дослідження детально викладені в окремій публікації нашої організації, але частково були використані також і в цьому звіті.

Результати наших досліджень не можна вважати статистично достовірними з точки зору соціології, але ми стверджуємо, що вони цілком адекватно відображають сучасне становище ЛГБТ людей в Україні, принаймні з точки зору української ЛГБТ спільноти. Нажаль, державні інституції не проводять ніякого моніторингу і взагалі не збирають жодних відомостей щодо питань, пов'язаних з дотриманням прав та інтересів цієї соціальної групи населення країни, тому більш вірогідної статистики та аналітики з цих питань, ніж та, що публікується українськими ЛГБТ і правозахисними організаціями та окремими активістами, просто не існує. Гарантією правдивості та репрезентативності нашої інформації є багаторічний досвід нашої громадської роботи з українською ЛГБТ спільнотою, співробітництво з провідними вітчизняними та міжнародними правозахисними організаціями та власний життєвий досвід як пересічних українських ЛГБТ громадян – ми пишемо про те, що відчуваємо і бачимо навколо себе в повсякденному житті.

Авторами цього документу є активісти Правозахисного ЛГБТ Центру "Наш світ" – неприбуткової української громадської організації, метою якої є здійснення та захист прав і свобод, задоволення суспільних, соціальних, культурних, політичних, економічних та інших інтересів української ЛГБТ спільноти. Наша історія бере початок з середини 1990-х років, коли невелика група ентузіастів зі східноукраїнського міста Луганськ вирішила, що настав час для такої громадської роботи. В 1999 році, після майже року наполегливої боротьби за свої законні права та постійній увазі до цього питання з боку різних міжнародних правозахисних організацій, ми домоглися офіційної державної реєстрації Центру "Наш світ" як відкрито ЛГБТ організації.

Наша діяльність спрямована як на ЛГБТ спільноту, так і на українське суспільство в цілому. Наразі ми фокусуємо свої зусилля на наступному:

- Моніторинг порушень прав ЛГБТ.
- Початкова юридична допомога та консультування для жертв дискримінації та "злочинів ненависті" на ґрунті сексуальної орієнтації чи ґендерної ідентичності.
- Юридична просвіта ЛГБТ спільноти.
- Спільні акції з іншими організаціями по захисту рівних прав для ЛГБТ на законодавчому та політичному рівні.
- Підтримка ініціативних місцевих груп в їхній діяльності з забезпечення соціально-психологічної підтримки ЛГБТ, попередження ВІЛ/СНІДу серед чоловіків, які мають секс із чоловіками, мобілізація ЛГБТ спільноти на місцевому рівні.

Центр "Наш світ" є співзасновником Ради ЛГБТ-організацій України (що наразі об'єднує переважну більшість українських ЛГБТ організацій). Олександр Зінченков, співзасновник Центру, є головою Комітету Ради з прав людини та правозахисту і співголовою Ради. Також Центр "Наш світ" входить до Коаліції з протидії дискримінації в Україні – асоціації різноманітних громадських організацій та окремих активістів, які ставлять своєю метою просування рівності та подолання дискримінації в українському суспільстві.